

2. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям; Рождение гражданина; Письма к сыну / Сухомлинский Василий Александрович ; [авт. вступ. ст. О. Сухомлинская]. – К. : Рад. школа, 1985. – 557 с.
3. Макаренко А. С. О воспитании : [сборник] / Макаренко Антон Семенович ; [сост. и авт. вступ. ст. В. С. Хелемендик]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 414 с.
4. Зязюн Л. Гуманістична парадигма освіти і виховання / Л. Зязюн // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С. 111–116.
5. Бондаревская Е. В. Ценностные основания личностно-ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 2007. – № 8. – С. 44–53.
6. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование : Социально-философское исследование / Подмазин Сергей Иванович ; Запорожский гос. ун-т. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 250 с.

REFERENCES

1. Beh I. D. Vyhovannja osobystosti : u 2 kn. Kn. 1 : Osobystisno orijentovanyj pidhid: teoretyko-tehnologichni zasady : navch.-metod. vydannja / Beh Ivan Dmytrovych. – K. : Lybid', 2003. – 280 p.
2. Suhomlynskyj V. A. Serdce otdaju detjam; Rozhdenye grazhdanyna; Pys'ma k synu / Suhomlynskyj Vasylyj Aleksandrovyh ; [avt. vstup. st. O. Suhomlynskaja]. – K. : Rad. shkola, 1985. – 557 p.
3. Makarenko A. S. O vospytanyj : [sbornyk] / Makarenko Anton Semenovych ; [sost. y avt. vstup. st. V. S. Helemendyk]. – 2-e yzd., pererab. y dop. – M. : Polytyzdat, 1990. – 414 p.
4. Zjazjun L. Gumanistychna paradygma osvity i vyhovannja / L. Zjazjun // Vyshha osvita Ukrai'ny. – 2002. – № 3. – P. 111–116.
5. Bondarevskaja E. V. Cennostnye osnovanyja lychnostno-oryentyrovannogo vospytanyja / E. V. Bondarevskaja // Pedagogyka. – 2007. – № 8. – P. 44–53.
6. Podmazyn S. Y. Lychnostno-oryentyrovannoe obrazovanye : Socyal'no-fylosovskoe yssledovanye / Podmazyn Sergej Yvanovych ; Zaporozhskij gos. un-t. – Zaporozh'e : Prosvita, 2000. – 250 p.

УДК 37.015.31:17.022.1(4+52)

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ОЗНАК МОРАЛЬНОЇ ВИХОВАНOSTІ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ТА ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРАХ

Гусарова А.В., Нечепоренко М.В.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, пл. Свободи, 4, Харків, Україна

a.valer988@gmail.com

Стаття присвячена виявленню ознак моральної вихованості особистості, що існують у японській культурі. У зв'язку з цим розглядаються особливості поведінки японців, визначаються передумови формування особливого національного характеру японців. Окрім цього, порівнюються ознаки моральної вихованості в європейській та японській культурах, виявляються основні розбіжності. У статті розглядається розподіл японцями соціуму з огляду на міжособистісні стосунки на своїх та чужих, так зване *уті та сото*, у зв'язку з притаманними цій нації особливостями поведінки. Аналізується складна система побудови ввічливого мовлення в японській мові (японською *敬語 keigo*), що має тривірневу структуру, як показника надзвичайної ввічливості японців.

Ключові слова: моральна вихованість, мораль, моральні якості, добродії, моральна особистість, ввічливість.

КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ ПРИЗНАКОВ НРАВСТВЕННОЙ ВОСПИТАННОСТИ В ЕВРОПЕЙСКОЙ И ЯПОНСКОЙ КУЛЬТУРАХ

Гусарова А.В., Нечепоренко М.В.

*Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина, пл. Свободы, 4, Харьков,
Украина*

a.valer988@gmail.com

Статья посвящена выявлению признаков нравственной воспитанности личности, которые существуют в японской культуре. В связи с этим рассматриваются особенности поведения японцев, определяются предпосылки формирования особенного национального характера японцев. Кроме этого, сравниваются признаки нравственной воспитанности в европейской и японской культурах, выявляются основные расхождения. В статье рассматривается разделение японцами социума ввиду межличностных отношений на так называемые *ути* и *сото* (свой и чужие) в связи с характерными для этой нации особенностями поведения. Анализируется сложная система построения вежливой речи в японском языке (на японском *敬語 keigo*), имеющая трехуровневую структуру, как показатель чрезвычайной вежливости японцев.

Ключевые слова: нравственная воспитанность, мораль, нравственные качества, добродетели, нравственная личность, вежливость.

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CHARACTERISTICS OF MORAL EDUCATEDNESS IN EUROPEAN AND JAPANESE CULTURES

Gusarova A.V., Necheporenko M.V.

V.N. Karazin Kharkiv national university, Svobody sq. 4, Kharkiv, Ukraine

a.valer988@gmail.com

In European pedagogical tradition ‘the eternal notions of morality’ are referred to as honesty, justice, decency and conscience. These notions are to occupy the priority unit in personal moral consciousness and are included to all moral systems of any society. However, the criteria of moral educatedness in Japanese culture differ from those in European culture substantially. Such divergence often leads to misunderstanding while communication between the representatives of the abovementioned cultures.

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of behavior and manners of the Japanese; to expose the background of forming the special Japanese national character; to define key characteristics of moral educatedness which are typical of Japanese culture; to reveal the differences between the characteristics of moral educatedness in European and Japanese cultures.

In order to define the characteristics of moral educatedness in Japanese culture it is essential to appeal to some features of national character of the Japanese and to the peculiarities of their behavior and manners.

The major background of forming the special Japanese national character is primeval interconnection of Shinto, Buddhism and Confucian ideology. The ‘*wa*’ conception of Japanese culture is used by way of a relationship-regulator. ‘*Wa*’ means ‘harmony, balance, peace, to be in peace’ in the Japanese language. It defines person’s position in the world. A human being is an integral part of the universe and nature, and thus, as a result of numerous disasters which would hurl at the Japanese nation (such as tsunami, typhoons, earthquakes), the Japanese had come to a conclusion that they should always be in search of their harmonious co-existence with nature.

The belief that the most important thing in life is obedience to something lofty, transcendent, to the laws of the universe, caused the comprehension in minds of the Japanese that it is necessary to arrange everything in life so that it would not violate the general rhythm of the universe, but match it. Such balance and harmony in Japanese character results in the highest moral virtue – ‘inartificiality’.

It is not weird to see a friendly shop assistant in shop in Japan, a polite waiter, or a taxi or bus driver who is offering his hand to the passengers. At the same time, a customer will never take goods from the shelf without apologizing at a shop assistant in advance. Politeness goes through all the levels of social life of the Japanese.

Regarding interpersonal relations the socium in Japanese culture is divided into insiders and outsiders, the so called *uchi* and *soto*, in order to feel comfortable in the group one belongs to. Yet such division is movable, the group borders change according to the situation.

The extraordinary politeness of the Japanese often seems obscure to European people. That is why one of the most complicated tasks for foreigners studying the Japanese language is to comprehend the system of honorific speech constructions (*敬語 ‘keigo’* in Japanese), which unlike European languages has a three-level structure: polite language *丁寧語 ‘teineigo’*, respectful language *尊敬語 ‘sonkeigo’* and humble language *謙讓語 ‘kenjougo’*. However, such speech has practical function: its usage is essential in various social situations. Therefore, the usage of a definite level may emphasize social distance or disparity of statuses, and vice versa, social proximity and parity. By this line of reasoning, the most significant morals are common to mankind and universal values for any culture. On the other hand, there are divergences such as, for instance, behavior, which is acceptable in European culture, in

Japanese culture is considered as disrespect, rudeness, ill breeding. Or such morals of the Japanese as modesty, extraordinary politeness, reticence, certain detachment from conversation, reserve would be considered as offence or even reluctance to keep on the conversation by those European people, who know nothing or just a little about Japanese culture.

Key words: moral educatedness; morality; moral nature; virtues; moralist; politeness.

Постановка проблеми. У європейській педагогічній традиції до «вічних» понять моралі відносять справедливість, доброту, порядність, сумління. Ці поняття повинні займати пріоритетну ланку в моральній свідомості людини, та входити до усіх систем моралі будь-якого суспільства. Однак, критерії моральної вихованості в японській культурі суттєво відрізняються від європейських. Така розбіжність часто стає причиною непорозуміння, що виникає під час спілкування між представниками зазначених культур.

Вихідні передумови. Серед науковців, які присвятили свої дослідження вивченню особливостей європейської культури, можна відзначити П.А. Сорокіна, А.Дж. Тойнбі, Х. Ортега-і-Гассета, Н.С. Трубецького, Й. Крамер та ін. Серед сучасних праць, де досліджуються різноманітні аспекти етнічних культур та виховання особистості, слід відзначити праці І.В. Суханова, Д.Д. Межидова, Б.С. Саламова, Н. Сарсенбаєва, А.К. Алієва та ін.

Особливості національного характеру японців, їхнього національного духу, традицій морального виховання розглядали такі науковці, як Н.І. Конрад, В.О. Пронніков, І.Д. Ладанов, В.Е. Молодяков, Е.В. Молодякова, С.Б. Маркарян, А.Н. Мещеряков, Л.Д. Гришелева, Н.І. Чегодарь, Т. О'Конрой, Е. Бяльц, В.В. Овчинніков, І. Еренбург, Л. Херн, Ч. Данн та ін. Цінним матеріалом щодо опису етнопсихологічних особливостей японців є дослідження зарубіжної авторки Р. Бенедикт. Водночас у вітчизняній науці питання про критерії моральної вихованості в японській культурі окремо не вивчалось, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті полягає в розкритті особливостей поведінки японців; виявленні передумов формування особливого національного характеру японців; визначенні основних ознак моральної вихованості, що властиві японській культурі; виявленні розбіжностей між ознаками моральної вихованості, що існують в європейській та японській культурах.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення ознак моральної вихованості в японській культурі, звернімося до деяких національних рис характеру японців та особливостей їхньої поведінки.

У результаті споконвічного синтетичного поєднання синтоїзму та буддизму як провідних релігій Японії уявлення про місце людини у всесвіті передбачають існування людини як одного з елементів природи. Синто (або ж «шлях сили богів-камі») полягає в поклонінні та боготворінні природних сил та явищ. У синто усе на землі одухотворене та обожествене тією чи іншою мірою: «Список камі був нескінченним: це гора або скеля чудернацької форми, горний струмінь, столітнє дерево. Навіть дух слова був камі (катадама)» [3, с. 301-302]. Деякі боги-камі є покровителями сімей, інші уособлюють природу та природні явища, існують також такі глобальні боги, як, наприклад, богиня сонця Амаатерасу [3].

Людина є складовою частиною всесвіту та природи, і тому, внаслідок численних катастроф, що випали на японську націю, як то цунамі, тайфуни, землетруси, японці дійшли висновку, що завжди мають перебувати в пошуку свого гармонійного співіснування з природою. Як і в буддизмі, об'єктом спостереження є цілісність. Такий пошук гармонії, власне, зумовив появу в японській культурі так званої концепції «ва». «Ва» визначає місце особистості у світі і виступає як регулятор, згідно з яким японці будують свої стосунки з оточуючими. У перекладі з японської «ва» 和 означає «гармонія, рівновага, злагода, бути у згоді» (Denshi Jisho) [6].

У першій статті «Конституції з 17 статей» сам принц Сьотоку Тайсі виклав сутність концепції «ва»: «Цінують злагоду, адже основою [всього – є дух] неопору... [За] злагоди у

верхах та дружелюбності в низах, [за] узгодженості в обговореннях справи підуть природнім шляхом, і які [тоді] справи не здійсняться?» [цит. по: 5]. При цьому, принц Сьотоку мав на увазі те, що навіть, якщо існує злагода між людьми і вони вміють домовлятися про різні речі, самостійно встановити гармонійний природний лад неможливо; усе, що відбувається між людьми, завжди має безпосереднє відношення до ладу всього всесвіту.

Отже, уявлення про те, що найважливішим у житті є власне підкорення чомусь вищому, трансцендентному, законам всесвіту, зумовили у свідомості японців розуміння необхідності влаштовувати все у своєму житті так, щоб це не порушувало загального ритму всесвіту, а навпаки співпадало з ним. Така збалансованість та гармонія в характері японців витікає у вищу моральну чесноту – «невибагливість».

У тлумачному словнику української мови даються такі визначення прикметнику «невибагливий»: 1) нездатний вигадувати, винаходити; 2) який не потребує великої мудрості; звичайний формою, змістом; простий, нескладний [4, с. 256]. Про людину так кажуть, коли мають на увазі, що їй притаманні такі якості, як простодушність, природність, безпосередність. Як моральне досягнення, невибагливість за своєю сутністю вища за інші чесноти. Вимога бути невибагливим у японській культурі діаметрально протилежна таким цінностям європейської культури, як героїзм, оригінальність, неповторність, експресивність, сенсаційність та ін.

Невибагливість, у свою чергу, передбачає здатність індивідуума контролювати власні бажання і нахили, та пристосовуватися до ситуації, що склалася. Невибагливість стала засадницьким принципом у японських школах стосовно практики розподілу учнів по класах. Так, японські педагоги практикують періодичну зміну класів для учнів: кожного разу обирається по декілька учнів, яких переводять в інший клас, а отже й інший колектив.

Мета такої практики – формування навичок поведінки в умовах іншого середовища, тобто в умовах мінливого середовища. Отже, згідно з основною ідеєю набуття рис невибагливості, виключається можливість появи постійних лідерів, що стають диктаторами, та забезпечується рівність усіх членів такої соціальної групи шляхом роз'єднання найближчих друзів [1].

Система морального виховання в Японії є яскравим прикладом того, що використання традиційного методу ілюстрації моральної поведінки вчителем може бути ключовим. Під впливом ідей конфуціанства в Японії і досі залишається уявлення про школу як про соціальний механізм, що забезпечує стійкість культурної традиції. У зв'язку з цим особистість вчителя, що виступає як «живий зразок моральності», традиційно має на сході високий суспільний статус.

Протягом свого життя людина виступає як член різноманітних груп – сім'ї, школи, робочого колективу та ін. Кожна група є достатньо замкненою та незалежною, має свої закони, яких дотримується, та спільні для всіх її членів цілі. Це породжує групову свідомість, що існує на емоційному рівні та є традиційною цінністю японців. Передумовами формування такої свідомості вважають, по-перше, дуже важкий процес вирощування рису японцями протягом тисячоліть, що не був можливим без кооперації та взаємодопомоги. Отже, економічна потреба формувала групову поведінку та породжувала гармонію. Будь-який член такої групи, що не дотримувався загальних правил поведінки, був вигнанцем та втрачав будь-яку підтримку групи.

Окрім колективної тяжкої праці, серед передумов формування групової свідомості також виділяють ідеї конфуціанства, що проникли на територію Японії ще в IV столітті, а саме категорії рей (китайською – лі). Рей регламентував взаємовідносини людей в суспільному житті, на службі та в особистих справах. Вимоги рей стали основою покірності, послуху та пошани до авторитету. Такий зміст конфуціанської моралі укорінився в японській свідомості у вигляді вислову: «Стосунки між старшим та молодшим подібні до стосунків між вітром та травою: трава має схилитися, якщо повіє вітер» [цит. по: 2, с. 60].

У процесі такого пристосування один до одного та внаслідок необхідності гармонізувати стосунки один з одним була також сформована «традиційна» риса японців – затишність. Та, власне, для характеристики японської культури таке поняття ще має відтінок «сорому» та «терпимості».

Отже, не дивлячись на те, що тривала ізоляція Японії якийсь час була причиною економічного занепаду країни, вона сприяла формуванню особливого національного характеру японців. І досі, усі ті риси, що були сформовані за часів ізоляції, притаманні японському суспільству: працелюбність, витримка, організованість, розуміння необхідності підкорення, невігядливість.

З метою з'ясування розбіжностей між ознаками моральної вихованості в японському та європейському суспільствах, наведемо декілька прикладів з власного досвіду, що стають причиною непорозуміння в процесі спілкування та різного роду контактів з японцями. А отже, і з'ясуємо, які норми поведінки притаманні моральній особистості в цих обох культурах.

1) У європейських країнах та в усіх країнах пострадянського простору, наприклад, заведено поступатися місцем у громадському транспорті жінкам, людям похилого віку та пасажиром з дітьми. Але звісно, не кожний так чинить. З метою уникнення цього, чоловік, наприклад, може удавати, що він дрімає або зачитався. Опинившись у Японії, такої потреби в удаванні не буде, адже така ввічливість взагалі не є прийнятною. Більш того, японець похилого віку, наприклад, дуже здивується і взагалі може сприйняти це як образу, оскільки ви оцінили його вік та його фізичний стан як такий, що потребує допомоги.

2) Іншим прикладом можливого непорозуміння між іноземцем та японцем у громадському транспорті може бути таке звичне для нас запитання: «Ви виходите на наступній зупинці?». Таке запитання збентежить японця, адже, згідно з японськими правилами поведінки в громадському місці, заборонено звертатися до незнайомих із запитаннями особистого характеру.

3) Якщо, перебуваючи в транспорті, Ви сидите поряд із японцем та присуваєтесь і дещо притуляєтесь до нього з метою звільнити хоча б ще трішечки місця для іншого пасажира, що стоїть перед Вами, японець, що сидить поруч, сприйме це як «зазіхання на особистий простір». Однак, у нашій культурі, та в культурі будь-якої європейської країни, це розцінюється як чемність та бажання допомогти, і завжди супроводжується привітливою посмішкою з боку того, для кого вивільняється екстра-місце.

4) Для японців є прийнятним та не є образливим подякувати після смачної вечері господарям будинку, додавши при цьому, що від кількості спожитого стався навіть розлад шлунку. В європейській культурі таке зауваження буде розцінено як стовідсоткова образа та означати відчуття незадоволення прийомом.

5) Рукостискання також не заведено в Японії. Хоча чимало японців, які мають досвід проживання в країнах Заходу, до цього звикли, все ж таки рукостискання для японців залишається елементом «чужої культури». Це пояснюється тим, що японцям не властиво торкатися один до одного під час спілкування, оскільки неминучим при цьому буде близький прямий погляд в очі. Безтактовним вважається, якщо один зі співрозмовників витріщається на іншого під час бесіди. Для європейців навпаки, відсутність рукостискання є проявом зарозумілості та неповаги. А навмисне відведення погляду, взагалі, може свідчити і про недостовірність фактів, що викладає співрозмовник.

6) Категорична відмова є рідким явищем в японській культурі. Так, японці вважають, що казати «ні» доречно близьким та родичам. Натомість, у японській мові існує багато зворотів, за допомогою яких вони дають зрозуміти один одному про відмову. Наприклад, словосполучення *そうですが* (sou desu ga) – «так, але...» також розцінюється як відмова, якщо до японця звернулися із проханням, та не дається час на обміркування. Якщо іноземець почув від японця *考えておきます* (kangaete okimasu) – «мені треба обміркувати», це також означає однозначну

відмову. І через незнання такої норми, іноземці нерідко хибно тлумачать почуте. Вважають, що такі особливості прояву відмови здебільшого пов'язані із надмірною ввічливістю японців. Для європейців пряма відмова завжди розцінюватиметься краще за відтягування часу.

Отже, з вищезазначених прикладів стає зрозумілим, що нерідко у спілкуванні між японцем та іноземцем можуть виникати непорозуміння, і через це багато хто стверджує, що японці дволикі, нещирі та хитрі. Та, як бачимо, таке твердження спростовується за умов знання особливостей поведінки японців та зовнішніх проявів цієї поведінки (як то відсутність посмішок, уникання погляду в очі та ін.).

Отже, ознаками моральної вихованості в японському суспільстві є сором'язливість, нечіткість та завуальованість вираження своїх інтересів у спілкуванні з малознайомими та незнайомими людьми (апелюючи таким чином до почуттів співрозмовника); стриманість емоцій (як позитивних, так і негативних); терпимість та стриманість до нехтування власними інтересами заради соціального балансу та гармонії; здебільшого мовчазливість, ніж красномовство (адже красномовство скоріше викликає недовіру в японців); мовлення в понижених тонах; уникнення зорового контакту під час бесіди; невигадливість, старанність, працелюбність, дисциплінованість та надзвичайна (з точки зору представника європейської культури) ввічливість.

Тож не дивним є той факт, що випадки непорозумінь між іноземцями (європейцями) та японцями доволі часті. Під час спілкування з малознайомими чи незнайомими людьми європейець звертається до здорового глузду свого співрозмовника, а ніяк не до почуттів; красномовство розцінюється європейцем як перевага; мовлення на порядок гучніше, ніж у японців, тому японці часто сприймають його як крики; європейцям притаманна інтенсивна міміка, декому навіть жестикуляція; вони завжди намагаються підтримати зоровий контакт зі співрозмовником; європейці ввічливі, але японська ввічливість для них здається надмірною. Причиною останнього є, перш за все, розподіл японцями соціуму з огляду на міжособистісні стосунки на своїх та чужих, так зване *уті та сото*, для того, щоб комфортно себе почувати всередині своїх груп. Однак, такий розподіл є рухливим, межі груп переміщуються залежно від ситуації. По-друге, надзвичайна ввічливість йде корінням у складну систему побудови ввічливого мовлення (японською *敬語 keigo*), що, на відміну від європейських мов, має трирівневу структуру.

Відтак, у японській мові є багато ввічливих слів та зворотів, а також частин мови, за допомогою яких демонструється повага. Їхнє використання є обов'язковим у різних соціальних ситуаціях: вони можуть акцентувати соціальну відстань або ж нерівність статусів, і навпаки, соціальну близькість та рівність. Трьом рівням ввічливого мовлення *keigo* відповідають:

- 1) Ввічливе мовлення *丁寧語 teineigo*, що використовується по відношенню до того, з ким спілкується людина (звертання), тобто це мовлення спроектоване на адресата.
- 2) Шанобливе мовлення *尊敬語 sonkeigo* не використовується по відношенню до себе (того, хто говорить), а лише для опису дій людей, вищих за рангом або клієнтів.
- 3) Сором'язливе мовлення *謙讓語 kenjougo*, що використовується для опису власних дій (дій того, хто говорить), чи дій членів соціальної групи, до якої належить мовець.

Майстерність у використанні доречних ввічливих форм є важливою умовою життя в японському суспільстві. Недостатній рівень ввічливості може розцінюватися як образа, а занадто високий рівень для певної ситуації може свідчити про бажання японця збільшити із співрозмовником дистанцію або ж мати саркастичний характер.

Висновки. Основною передумовою формування особливого національного характеру японців є споконвічне поєднання синто, буддизму та ідей конфуціанства. Як регулятор стосунків з оточуючими в японській культурі виступає концепція «*ва*» (гармонія), що визначає місце особистості у світі. Людина є складовою частиною всесвіту та природи, і тому,

внаслідок численних катастроф, що припали на долю японської нації, як то цунамі, тайфуни, землетруси, японці дійшли висновку, що завжди мають перебувати у пошуку свого гармонійного співіснування з природою.

Уявлення про те, що найважливішим у житті є власне підкорення чомусь вищому, трансцендентному, законам всесвіту, зумовили у свідомості японців розуміння необхідності влаштувати все в своєму житті так, щоб це не порушувало загального ритму всесвіту, а навпаки - співпадало з ним. Така збалансованість та гармонія в характері японців витікає у вищу моральну чесноту – «невигадливність».

У Японії не є дивним побачити привітного продавця в крамниці, чи ввічливого офіціанта, або ж водія таксі чи автобуса, що подаватиме руку пасажиром, які заходять. Водночас, покупець ніколи не візьме до рук товар з полиці, не вибачившись перед продавцем. Ввічливість пронизує усі рівні соціального життя японців.

З огляду на міжособистісні стосунки в японській культурі соціум поділяється на своїх та чужих, так зване *уті та сото*, для того, щоб комфортно себе почувати всередині своїх груп. Однак, такий розподіл є рухливим, межі груп переміщуються залежно від ситуації.

Надзвичайна ввічливість японців часто здається незрозумілою європейцям. Тому, для іноземців, що вивчають японську мову, одним із найважчих завдань видається опанування складної системи побудови ввічливого мовлення (японською *敬語 keigo*), що, на відміну від європейських мов, має трирівневу структуру: ввічливе мовлення *丁寧語 teineigo*, шанобливе мовлення *尊敬語 sonkeigo* та сором'язливе мовлення *謙讓語 kenjougo*. Однак, таке мовлення має практичну функцію: його використання є обов'язковим у різних соціальних ситуаціях. Так, використання в мовленні того чи іншого рівня може акцентувати соціальну відстань або ж нерівність статусів, і навпаки, соціальну близькість та рівність.

Отже, найсуттєвіші моральні якості є універсальними та загальнолюдськими цінностями для будь-якої культури. Однак, існують і розбіжності, такі, як, наприклад, поведінка, що в рамках європейської культури є прийнятною, у японській культурі розцінюватиметься як неповага, грубість, невихованість. Або ж такі моральні риси японців, як сором'язливість, надзвичайна ввічливість, мовчазливість, певна відстороненість від бесіди, стриманість, розцінюватимуться європейцями, що не знаються на японській культурі, як образа, або ж взагалі, як небажання вести бесіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джуринский А.Н. Чему и как учат школьников в Японии / А.Н. Джуринский. — М. : Рос. пед.агентство, 1997. — 84 с.
2. Пронников В.А. Японцы (этнопсихологические очерки) / В.А. Пронников, И.Д. Ладанов. - М. : Изд-во «ВиМ», 1996. - 400 с.
3. Самозванцев А. М. Мифология Востока / А.М. Самозванцев. — М. : Алетея, 2000. — 348 с.
4. Хосокава К. Японцы: любовь к гармонии [Электронный ресурс] / К. Хосокава. – Режим доступа: <http://www.lerelin.ru/2013/07/06/japonci-lubov-k-garmoni/>. – Назва з екрану. – Дата звернення 18.09.2015.
5. Denshi Jisho – Online Japanese Dictionary, viewed 18 September 2015, <<http://jisho.org/search/%E5%92%8C%20%23kanji>>

REFERENCES

1. Dzhurinskij A.N. Chemu i kak uchat shkol'nikov v Japonii. / A.N. Dzhurinskij — M. : Ros. ped.агентство, 1997. — 84 p.
2. Pronnikov V.A., Ladanov I.D. Japoncy (jetnopsihologicheskie ocherki). / V.A. Pronnikov, I.D. Ladanov - M. : Izd-vo «ViM», 1996. - 400 p.

3. Samozvancev A. M. Mifologija Vostoka. / A.M. Samozvancev — M. : Aleteja, 2000. — 348 p.
4. Hosokava K. Japoncy: ljubov' k garmonii [Elektronnij resurs] / K. Hosokava. – Rezhim dostupu: <http://www.lerelin.ru/2013/07/06/japonci-lubov-k-garmoni/>. – Nazva z ekranu. – Data zvernennja 18.09.2015.
5. Denshi Jisho – Online Japanese Dictionary, viewed 18 September 2015, <http://jisho.org/search/%E5%92%8C%20%23kanji>

УДК 371.134:792:37.013.42

СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Локарева Г.В., д.п.н., професор

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

lokareva_g@mail.ru

У статті презентовано актуальність понять «соціокультурні компетентності», «культура», «творча особистість», «загальна культура творчої особистості» в наукових філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях та розглянуто й проаналізовано їх взаємозв'язок. Визначено структуру соціокультурної компетентності творчої особистості в контексті її загальної культури. Загальна культура особистості, з погляду автора, містить соціальні, професійні та соціокультурні компетентності, які й охарактеризовано в статті. Визначено змістове наповнення соціокультурної компетентності особистості, що складає структуру вказаного феномену; подано характеристику та причинно-наслідкові взаємозв'язки між компонентами структури.

Ключові слова: компетентність, компетенції, соціокультурні компетентності, культура, загальна культура, творча особистість.

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБЩЕЙ КУЛЬТУРЫ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ

Локарева Г.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

lokareva_g@mail.ru

В статье презентовано актуальность понятий «социокультурные компетентности», «культура», «творческая личность», «общая культура творческой личности» в научных философских, психологических, педагогических исследованиях, рассмотрена и проанализирована их взаимосвязь. Определена структура социокультурной компетентности творческой личности в контексте ее общей культуры. Общая культура личности, с точки зрения автора, содержит социальные, профессиональные и социокультурные компетентности, которые и охарактеризованы в статье. Определено содержательное наполнение социокультурной компетентности личности, что и составило структуру рассматриваемого феномена; представлена характеристика и причинно-следственные взаимосвязи между компонентами структуры.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, социокультурные компетентности, культура, общая культура личности, творческая личность.

SOCIAL CULTURAL COMPETENCES AS PART OF CREATIVE PERSONALITY'S GENERAL CULTURE

Lokareva G.

Zaporizhzhya National University, Zhukovskij str. 66, Zaporizhzhya, Ukraine

lokareva_g@mail.ru

The article emphasizes the importance of concepts as “social cultural competences”, “culture”, “creative personality”, “creative personality’s general culture” in scientific philosophical, psychological, pedagogical